

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
VAZIRLAR MAHKAMASI HUZURIDAGI
BIZNES VA TADBIRKORLIK OLIY MAKTABI

IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Yashil

Barqarorlik uchun innovatsiyalar:

Yashil iqtisodiyotga o'tish davrida
biznes va tadbirkorlik bo'yicha

**2025 - yil
1-30-aprel**

**RESEARCH
AND GRANTS UPDATES**

**NAVBATDAN
TASHQARI SON**

<https://gsbe-research.uz/conferences-ups-uz>

conference@gsbe.uz

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor

Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor

Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)

Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.

Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.

Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)

Krissi Luis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)

Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari

Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 126 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavit Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavit Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Dunyo sug'urta bozorida yashil xizmatlarning taraqqiyot strategiyalari.....	7
Alimov Baxodir Batirovich	
Yashil iqtisodiyot sharoitida amaliy va nazariy treninglar orqali xususiy tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirish.....	14
Marupov Kabil Komilovich	
O'zbekiston iqtisodiyotini yashillashtirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning joriy holati tahlili.....	20
Nurmetova Muyassar	
Econometric assessment of the impact of investments on the economic system of Surkhandarya region	29
Nurbek Khatamov	
Debt versus tax financing in infrastructure: impact on employment	37
Raxmatov Firdavs Feruz o'g'li, Kengesbaeva Gulfayruz Azamatovna	
Digital infrastructure and green energy in export diversification: evidence from post-soviet countries.....	47
Sadriiddinov Ulugbek Jaloliddin ugli	
Jahon savdo tashkiloti doirasida O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanish istiqbollari: ko'p tomonlama savdo kelishuvlari tahlili	55
Toshpulatova Malika Ulug'bek qizi	
Развитие финтеха в узбекистане: современное состояние и международный контекст	63
Адилова Сакинахон	
Yashil iqtisodiyotni innovasion rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash	68
Rasulova Dilfuza, Kaytarov Voxid	
Gibrid avtomobillar importida to'lovlar undirish amaliyotini takomillashtirish.....	80
Kaljanov Baxadir Dauletbaevich	
Стратегии корпоративного управления и привлечения иностранных инвестиций в условиях устойчивой экономики	88
Фарход Каракулов	
The impact of WTO accession on Uzbekistan's trade policy: in the case of Kazakhstan	102
Azimjonov Muhammadsoli Muhammadolim o'g'li	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirishda davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari va mexanizmlari	110
Xolto'rayev Islom Ilhomovich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA BARQAROR BIZNES MODELLARINI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSIYALARNING ROLI	113
Otaboyev Axmed Maxsudbek o'g'li, Raxmatullayev Sardor Afzal o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORPORATIV MOLIYA BOSHQARUVINI KEY PERFORMANCE INDICATORS (KPI) VOSITASIDA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	116
Jumatova Gulzar Maxmud qizi	
TURIZM SOHASIDA MEHMONXONA XIZMATLARNING MILLIY TURIZM IQTISODIYOTIDAGI FUNKSIYASI VA XUSUSIYATLARI	119
Mir-Jafarova Aziza Javoxirovna	

TURIZM SOHASIDA MEHMONXONA XIZMATLARNING MILLIY TURIZM IQTISODIYOTIDAGI FUNKSIYASI VA XUSUSIYATLARI

Mir-Jafarova Aziza Javoxirovna

“Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros xalqaro universitetining
mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Mehmonxona xizmatlari jahon iqtisodiyotining yetakchi va barqaror rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada turizm sohasida mehmonxona xizmatlarining milliy turizm iqtisodiyotidagi o‘rni, asosiy funksiyalari hamda o‘ziga xos xususiyatlari ilmiy yondashuvlar asosida tahlil qilingan. Tadqiqot davomida mehmonxona xizmatlarining turizm infratuzilmasini rivojlantirishdagi, xizmatlar bozorini kengaytirishdagi va iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi ahamiyati yoritib berilgan. Olingan natijalar milliy turizm iqtisodiyotida mehmonxona xizmatlarini rivojlantirish zarurligini asoslab beradi.

Kalit so‘zlar: iqtisodiyot, turizm, turist, xizmat, mehmonxona, global, servis, joylashtirish, xalqaro, tashish, dam olish, daromad, tadbirkorlik, eksport.

Abstract: Hotel services are regarded as one of the leading and steadily developing sectors of the global economy. This article analyzes the functions and key characteristics of hotel services within the national tourism economy based on scientific approaches. The study highlights the role of the hotel sector in the development of tourism infrastructure, expansion of the service market, and enhancement of economic efficiency in tourism. The findings substantiate the importance of hotel services as a fundamental component for the sustainable development of the national tourism economy.

Key words: economy, tourism, tourist, service, hotel, global, hospitality, accommodation, international, transportation, recreation, income, entrepreneurship, export.

Аннотация: Гостиничные услуги являются одной из ведущих и динамично развивающихся отраслей мировой экономики. В данной статье на основе научных подходов анализируются функции и особенности гостиничных услуг в системе национальной туристической экономики. В ходе исследования раскрыта роль гостиничного сектора в развитии туристической инфраструктуры, расширении рынка услуг и повышении социально-экономической эффективности туризма. Полученные результаты подтверждают значимость гостиничных услуг как ключевого фактора устойчивого развития национальной туристической экономики.

Ключевые слова: экономика, туризм, турист, услуга, гостиница, глобальный, сервис, размещение, международный, транспортировка, отдых, доход, предпринимательство, экспорт.

KIRISH

Mehmonxona xizmatlari jahon iqtisodiyotining yetakchi va barqaror rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Shu munosabat bilan O‘zbekistonda turizm sektorini modernizatsiya qilish va izchil rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Xususan, turizmning doimiy va barqaror rivojlanishini ta’minlash maqsadida zarur qonunchilik hamda me’yoriy-huquqiy baza yaratilmoqda va mustahkamlanmoqda. Shu bilan birga, chet eldan keladigan turistlarga xalqaro standartlarga muvofiq mehmonxona xizmatlarini ko‘rsatish, shuningdek, sayyohlik faoliyatiga nisbatan hurmat va e’tibor muhitini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan.

Mazkur yo‘nalishdagi asosiy maqsad turizm sohasini tezkor va samarali rivojlantirish, jahon andozalariga mos infratuzilmalarni barpo etish hamda xalqaro hamkorlik aloqalarini kengaytirishdan iborat. Bundan tashqari, mamlakatda jozibador turistik yo‘nalishlarni rivojlantirish orqali ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarni yaxshilash ham ushbu strategik maqsadlar doirasiga kiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bugungi kunga kelib, turizm xizmatlari bozori ilmiy paradigmasida mehmonxona xizmatlari sohasi hamda mehmonxona xizmatlari sifati tushunchalari keng qo'llanilmoqda. Jahon olimlari ushbu tushunchalarga turli ilmiy yondashuvlar asosida turlicha ta'riflar berib, ularning mazmun-mohiyatini har xil jihatlardan yoritib kelmoqdalar.

Xususan, K. Proxorov o'z tadqiqotlarida mehmonxona xizmatlarini moddiy shaklga ega bo'lmagan, biroq foydali va samarali faoliyat natijasi sifatida namoyon bo'ladigan mahsulotlar sifatida tavsiflaydi [1]. Ushbu yondashuv mehmonxona xizmatlarining nomoddiy xususiyatini ochib berishi bilan ahamiyatlidir. Bu borada G. Mazurning qarashlari esa vaqt omiliga alohida urg'u berilishi bilan ajralib turadi. Uning ta'kidlashicha, mehmonxona xizmatlarini iste'mol qilish jarayoni, odatda, ularni ishlab chiqarish bilan bir vaqtda sodir bo'ladi va mazkur xizmatlar saqlash hamda jamg'arish imkoniyatiga ega bo'lmagan nomoddiy ne'matlar hisoblanadi [2].

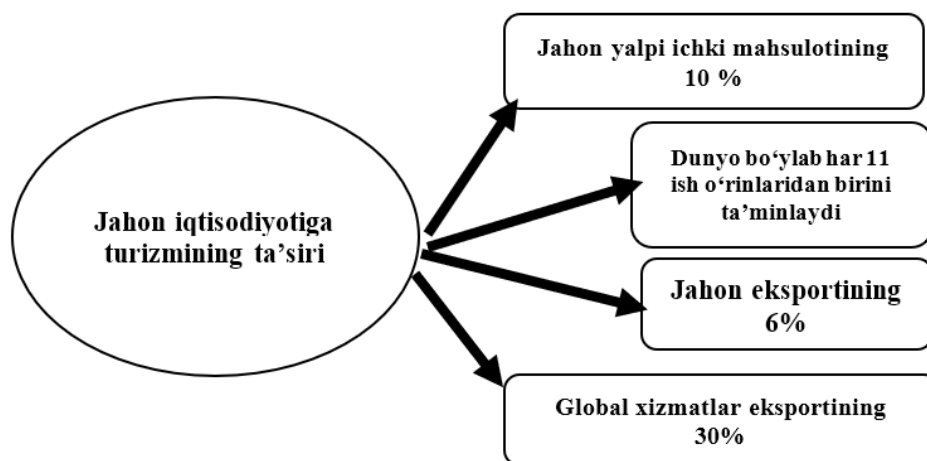
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda turizm sohasida mehmonxona xizmatlarining milliy turizm iqtisodiyotidagi o'rni, roli va asosiy funksiyalarini aniqlash maqsadida kompleks ilmiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida umumilmiy tahlil va sintez, mantiqiy xulosalash, qiyosiy tahlil hamda statistik tahlil usullari qo'llanildi. Nazariy bosqichda mehmonxona xizmatlarining mohiyati hamda ularning o'ziga xos xususiyatlari bo'yicha mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari tizimli ravishda tahlil qilindi.

Empirik tahlil jarayonida O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi hamda UNWTO ma'lumotlari asosida turistik xizmatlar hajmi, mehmonxona infratuzilmasi va joylashtirish ko'rsatkichlarining dinamikasi o'rganildi. Olingan natijalar grafik va jadval usullari yordamida umumlashtirilib, tizimlashtirildi. Tadqiqot yakunida mehmonxona xizmatlarini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy xulosalar hamda asoslangan takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Turizm sohasi dunyo yalpi ichki mahsulotining taxminan 10 % ini shakllantirib, global miqyosda har 11 ish o'rinidan birining yaratilishini ta'minlaydi. Shuningdek, ushbu soha jahon eksportining qariyb 6 % ini hamda global xizmatlar eksportining taxminan 30 % ini tashkil etib, uning jahon iqtisodiyotidagi muhim o'rni va barqaror rivojlanish salohiyatini yaqqol namoyon etadi [4] (1-rasm).

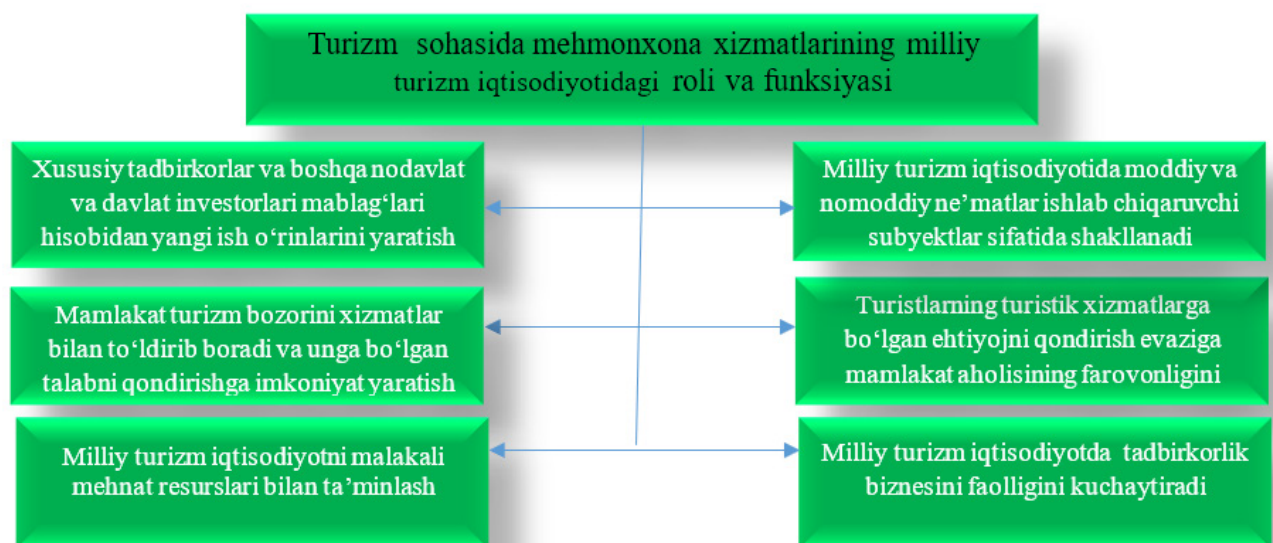

1-rasm. Turizm sohasining jahon iqtisodiyotiga ta'siri [3]

Mehmonxona xizmatlari jahon iqtisodiyotining yetakchi va barqaror rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Shu munosabat bilan O'zbekistonda turizm sektorini modernizatsiya qilish hamda izchil rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, turizmning doimiy va barqaror rivojlanishini ta'minlash maqsadida zarur qonunchilik hamda me'yoriy-huquqiy bazani yaratish va mustahkamlash, chet eldan keladigan turistlarga xalqaro standartlarga muvofiq mehmonxona xizmatlarini ko'rsatish hamda sayyohlik faoliyatiga nisbatan hurmat va e'tibor muhitini shakllantirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Mazkur yo'nalishdagi asosiy maqsad turizm sohasini tezkor va samarali rivojlantirish, jahon andozalariga mos infratuzilmalarni barpo etish hamda xalqaro aloqalarni kengaytirishdan iborat. Shu bilan birga, mamlakatda jozibador turistik yo'nalishlarni rivojlantirish orqali ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarni yaxshilash ham ushbu strategik maqsadlar doirasiga kiradi.

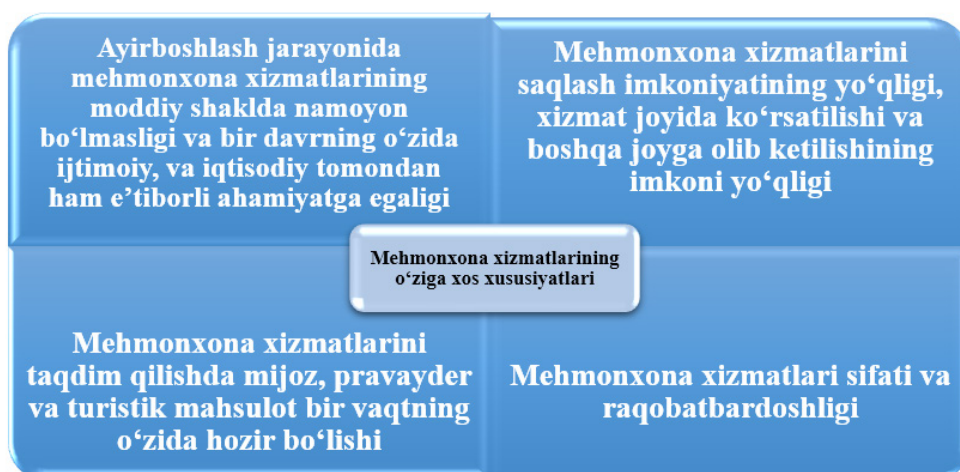
Turizm sohasida mehmonxona xizmatlarining milliy turizm iqtisodiyotidagi o'rnini va asosiy funksiyalari 2-rasmda aks ettirilgan.

2-rasm. Turizm sohasida mehmonxona xizmatlarining milliy turizm iqtisodiyotidagi roli va funksiyasi¹

O'zbekistonda mintaqalar bo'yicha turistik xizmatlarni ko'rsatish muayyan moliyaviy xarajatlarni talab etadi. Ushbu xarajatlar tarkibida mehmonxona xizmatlari bilan bog'liq xarajatlarning ulushi yuqori ekanligi kuzatiladi. Turistik xizmatlardan foydalangan tashrif buyuruvchilar soni 1 157 091 kishiga yetib, oldingi yillarga nisbatan barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etdi. Jumladan, kiruvchi turizm, ya'ni chet eldan kelgan sayyohlar soni 237 693 kishini tashkil etib, bu mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi mavqei mustahkamlanib borayotganidan dalolat beradi. Chiquvchi turizm bo'yicha 156 636 nafar O'zbekiston fuqarosi xorijiy sayohatlardan foydalangan.

Ichki turizm 728 581 kishi bilan eng katta ulushni egallab, aholining mamlakat ichidagi sayohatlarga bo'lgan qiziqishi hamda turizm infratuzilmasining izchil rivojlanayotganini ko'rsatadi. Mehmonxona va joylashtirish obyektlari soni 1 387 taga yetib, xizmatlar sohasining kengayib borayotganidan dalolat bermoqda. 2023-yilda mehmonxonalarda joylashtirilganlar soni 2 524 327 kishini tashkil etdi. Shundan O'zbekiston fuqarolari 1 349 611 kishi, MDH davlatlari fuqarolari 501 875 kishi, uzoq xorij mamlakatlari fuqarolari esa 672 841 kishini tashkil qilgan. Hududlar kesimida Qoraqalpog'iston Respublikasi, Andijon, Jizzax, Toshkent va Qashqadaryo viloyatlarida turistik xizmatlar hajmining rejalashtirilgan ko'rsatkichlardan yuqori sur'atlarda o'sishi qayd etildi [5] (3-rasm).

3-rasm. Mehmonxona xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari²

Mehmonxona xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlarini nazariy tahlilini quyidagi 1-jadvalda keltitildi .

1 Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.
2 Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

1-jadval. Mehmonxona xizmatlarning o'ziga xos xususiyatlari va ularning mazmuni³

T/r	Xizmatlarning o'ziga xos xususiyatlari	Xususiyatlarning mazmun-mohiyati
1.	Mehmonxona xizmatlari bir davrning o'zida ijtimoiy, va iqtisodiy tomondan ham e'tiborli ahamiyatga ega.	Ishsiz aholini ish bilan taminlash, ishsizlik darajasini kamaytirish, va aholining daromad darajasi va yashash tarzini yaxshilash turizmning ijtimoiy ro'li hisoblanadi. Iqtisodiy tomondan esa, uning mamlakat iqtisodiyotiga qo'shayotgan hissassi turistik mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqarishi hamda boshqa omillar bilan belgilanadi.
2.	Ayirboshlash jarayonida mehmonxona xizmatlarining moddiy shaklda namoyon bo'lmashligi	Boshqa xizmat turlari kabi turistik xizmatlar ham oldi-sotdi jarayonida moddiy shaklda namoyon bo'lmashdan bir vaqtning o'zida iste'mol qilinadi. Xizmat ko'rsatuvchining xizmati uning professionalligiga mos ravishda iste'molchining ham mazkur xizmatdan qanchalik manfaatdor bo'lishini nazarda tutadi va natijada har ikki tomonning umumiy saviyasiga bog'liq bo'ladi.
3.	Mehmonxona xizmatlarini saqlash imkoniyatining yo'qligi	Turistik xizmatlarni ham boshqa xizmatlar singari saqlash imkoniyati yo'q, chunki u bevosita ko'rsatilayotgan jarayonda iste'mol qilinadi, uning sifati ham shu jarayonning o'zida iste'molchi tomonidan baholanadi.
4.	Mehmonxona xizmatlarining xizmat joyida ko'rsatilishi va boshqa joyga olib ketilishining imkoni yo'qligi	Turizm xizmatlari nomoddiy bo'lishi, uni saqlash va tashish imkoniyatining yo'qligi hamda mazkur xizmat iste'mol qilinadigan payt va joyida ko'rsatilishi uni boshqa joyga olib ketilishining imkoni yo'qligi bilan tavsiflanadi.
5.	Mehmonxona xizmatlarini taqdim qilishda mijoz, pravayder va turistik mahsulot bir vaqtning o'zida hozir bo'lishi	Turistik xizmatlarning yana bir ahamiyatli funksiyasi; xizmat taqdim qilish jarayonida xizmat ko'rsatuvchi, iste'molchi va turistik mahsulot (xizmat) bir paytning o'zida hozir bo'lishi zarurligi bilan xarakterlanadi.
6.	Mehmonxona xizmatlari sifati va raqobatbardoshligi	Turistik xizmatlarni ko'rsatuvchi korxona va firmalar juda yuqori tavakkalchilik (risk) sharoitida ishlaydi. Agar sifatlil xizmatni ta'minlay olmasa, raqobatda imkoniyatni boy berib qo'yishlari ehtimoli juda baland bo'ladi.

Mehmonxona xizmatlari bozorini samarali rivojlantirish ko'plab o'zaro bog'liq jarayonlarni tizimli ravishda takomillashtirish orqali amalga oshiriladi. Mazkur jarayonlar xizmat ko'rsatish sifati, boshqaruv mexanizmlari hamda bozor infratuzilmasining rivojlanish darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu munosabat bilan mehmonxona xizmatlari bozorini samarali rivojlantirishda qo'llaniladigan eng muhim usullar va jarayonlar 2-jadvalda tizimli ravishda keltirilgan.

2-jadval. Mehmonxona xizmatlari bozorini samarali rivojlantirish jarayonlari⁴

Mehmonxona xizmatlari bozorini samarali rivojlantirish jarayonlari	Jarayonning mohiyati
Standartlarni belgilash	Mehmonxona xizmatlari bozorini samarali rivojlantirish uchun ma'lum standartlar o'rnatilishi kerak. Ushbu standartlar xizmat ko'rsatish usuli, xodimlarning xatti-harakatlari va obyektlarning tozaligi kabi elementlarni qamrab olishi kerak. Standartlar sanoat talablariga va mijozlar talablariga muvofiq belgilanishi kerak.
Mijozlardan so'rovnomalar olish	Turizm korxonalari mijozlarning qoniqishini o'lchash uchun so'rovlar tashkil qilishi mumkin. Ushbu so'rovlar ta'tilni tugatgan mijozlarga tajribalarini baholash imkonini beradi. Olingan fikr-mulohazalar xizmat sifatini yaxshilash uchun ishlatilishi mumkin.
Ta'lim va o'qitish	Turizm korxonalari o'z xodimlariga sifatli xizmat taqdim qilish bo'yicha treninglar va o'quv dasturlarini taklif qilishlari kerak. Ushbu treninglar xodimlarga mijozlar talablarini tushunish, muloqot qilish ko'nikmalarini oshirish va biznes standartlarini bilish imkonini beradi.

³ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.⁴ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Doimiy rivojlantirish	Turizm sohasidagi korxonalar uchun muvaffaqiyatli bo'lishi uchun, xizmatlar sifatini doimiy ravishda rivojlantirish uchun fikr-mulohazalarni tahlil qilishlari va takomillashtirish bosqichlarini boshlashlari kerak. Mijozlarning taqdim qilingan xizmatlarga oid e'tirozlarini o'rganish, ish faoliyatini o'lchash va baholash, xodimlar faoliyatini tahlil qilish kabi usullar yordamida biznes jarayonlari rivojlantiriladi va xizmat sifatini yaxshilanadi.
Hamkorlik	Turistik korxonalar davlat korxonalari va davlat tashkilotlari hamda boshqa manfaatdor tomonlar bilan strategik hamkorlikni yo'lga qo'yish imkoniyatiga ega. Ushbu yondashuv orqali ular birgalikda sifat menejmenti jarayonlari va takomillashtirish tashabbuslari almashinuvida ishtirok etishlari, optimal amaliyotlarni amalga oshirish uchun hamkorlikda ishlashlari mumkin.
Texnologiyadan foydalanish	Mehmonxona xizmatlari bozorini samarali rivojlantirishda turizm sohasidagi texnologiyalarga investitsiya kiritishni talab qiladi.

Xizmat sifati tashkilotning raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Xizmat sifati darajasiga muntazam e'tibor qaratish tashkilotga o'zini raqobatchilardan ajratib ko'rsatish hamda barqaror raqobatdosh ustunlikka erishish imkonini beradi. Ayrim ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish tarmoqlarida xizmat sifati mahsulot sifatiga nisbatan yanada muhim ahamiyat kasb etadi. Yuqori darajadagi xizmat sifati biznes yuritish xarajatlarini oshirmasdan, balki daromadlilikni ko'paytirishning samarali omili sifatida namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, xizmat sifati mavjud hamda potensial mijozlarning takroriy xarid qilish niyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatib, mijozlar bazasining barqaror kengayishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari turizm sohasida mehmonxona xizmatlari milliy turizm iqtisodiyotining muhim va strategik tarkibiy qismi ekanini tasdiqladi. Mehmonxona xizmatlari turistlarning joylashtirish hamda xizmat ko'rsatishga bo'lgan ehtiyojlarini samarali qondirish orqali turizm bozorining barqaror faoliyat yuritishini ta'minlaydi, yangi ish o'rinlarining yaratilishiga zamin yaratadi hamda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, mehmonxona infratuzilmasining izchil kengayishi turizm xizmatlari sifati va raqobatbardoshligini oshirib, mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, mehmonxona xizmatlarini yanada rivojlantirish maqsadida xalqaro standartlarni keng joriy etish, xizmat sifati ustidan doimiy va tizimli monitoring mexanizmlarini kuchaytirish hamda sohaga xususiy investitsiyalarni jalb qilishni rag'batlantirish maqsadga muvofiqdir. Bundan tashqari, zamonaviy kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirish, raqamli texnologiyalarni faol joriy etish hamda hududiy turizm salohiyatidan samarali foydalanish mehmonxona xizmatlari bozorining barqaror va uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Прохоров Ю. К. Управление качеством : учебное пособие. – СПб. : СПбГУ ИТМО, 2007. – 144 с.
2. Mazur, G. QFD for service industries // Proceedings of the Fifth Symposium on Quality Function Deployment. – 1993.
3. UNWTO statistik ma'lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.
4. World Tourism Barometer [Elektron resurs]. – Tourlib.net. – URL: <https://www.e-nwto.org/doi/epdf/10.18111/wtobarometereng.2023.20.1.3?role=tab>
5. Manba: statt.uz statistik byulleteni asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025-yil. navbatdan tashqari son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

